

NAHİT SIRRI ÖRİK'İN ÖYKÜLERİNDE VAROLAMAYAN AŞKLAR

Jale ÖZATA DİRLİKYAPAN*

Özet: Nahit Sırrı Örik, erken Cumhuriyet döneminin özgün yazarlarından biridir. 1929 yılında Kırmızı ve Siyah başlığı altında derlenmiş olan öykülerinde, temelde güzellik-çirkinlik, iyilik-şeytanilik, zafer-mağlubiyet gibi karşıtlıkların olduğu görülür. Bu öykülerde anahtar kelime “ihamet”tir. Kahramanlar çoğunlukla iradesizdir ve “ihtiras”ın kölesi olmuş durumdadır. Güzelliğin ahlaksızlıkla, çirkinliğin ise iyilikle özdeşleştirildiği görülür. Her iki cinsten de güzel olan tarafta cinsel başarı bir tür “fetih” olarak algılanmaktadır. Karşı cins fethedildiğinde, ona duyulan ilgi azalır. Kahramanlardaki mazoşist-sadist ve narsist kişilik örüntüleri, onların karşı cinsle sağlıklı bir ilişkiye girmelerini engeller. Dolayısıyla, Örik'in kurmaca dünyasında aşktan değil, haset içindeki kişilerin birbirlerini ele geçirme hürsundan söz edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Nahit Sırrı Örik, Kırmızı ve Siyah, aşk, ihamet, narsisizm, psikanaliz.

NON-EXISTENT LOVE IN NAHIT SIRRI'S SHORT STORIES

Abstract: Nahit Sırrı Örik is one of the original writers of the early Republican age. In his short stories collected in 1929 under the title of Red and Black, contrasts like beauty-ugliness, good- demonic, victory-defeat are remarkable. The key word in these short stories is “betrayal”. Characters are usually irresolute and slaves of passion. Beauty is identified with immorality and ugliness with morality. Every character that has the beauty perceives sexual achievement as a “conquest”. When the opposite sex is conquered, interest for her/him begins to diminish. Masochist-sadist and narcissist patterns of the characters restrain themselves from having healthy relations with the opposite sex. Concerning Örik's fictitious world, we cannot talk about love but characters' ambitions to conquer one another.

Keywords: Nahit Sırrı Örik, Red and Black, love, betrayal, narcissism, psychoanalysis.

“Çünkü insan kalbinde çok gizli, çok kirlî, çok korkunç köşeler bulunur” (“Bir Para Hikâyesi”, Örik).

Cumhuriyet dönemi yazarlarından Nahit Sırrı Örik, döneminin yazarları arasında farklı bir yere sahiptir. Yazar, aşkı, cinselliği, kadın ve erkeği, kurmaca dünyasında yarattığı “güzellik-çirkinlik”, “zenginlik-fakirlik”, “iyilik-şeytanilik”, “zafer-mağlubiyet” gibi ikilikler temelinde ele alır. Bu yazıda, Örik'in Kırmızı ve Siyah başlığıyla derlenmiş hikâyeleri, aşk ve ihtiras ilişkileri bağlamında incelenecek, hikâyelerdeki kadın ve erkek figürlerine yakından bakılarak Örik'in dünyası anlamlandırılmaya çalışılacaktır.

* Yard. Doç. Dr., Lefke Avrupa Üniversitesi.

Kırmızı ve Siyah'taki hikâyelere genel olarak baktığımızda, olay örgülerinin fazla çapraşık olmadığı, eylemden çok karakterlerin ön planda olduğu görülür. Kitabın önsözünü kaleme alan Kayahan Özgül'ün de dediği gibi, "Nahit Sırrı için anahtar kelime 'ihanet'tir. Devletine, işine, eşine, hayallerine ve nihayet kendine ihanet onun fiktif dünyasının demirbaşlarıdır" (Özgül 1997: 18). Ancak, hikâyelerdeki ihanetin başlıca nesne ve öznesi zevc ve zevcedir. Mutsuz evlilikler, sönmüş arzular sonucu eşini aldatan erkek ve kadınlar ön plandadır bu hikâyelerde. Öte yandan, Örük için tek anahtar kelimenin yeterli olmayacağı da kesindir. Yukarıda sözünü ettiğimiz ikilikler çerçevesinde düşünecek olursak, Nahit Sırrı'nın kötücül dünyasının kilitlerini açan anahtarlar sırasıyla ortaya çıkar. Kadın-erkek ilişkileri odağında kurulmuş olan temel örüntüyü anlamak için dikkatli bir şekilde hikâyelerin izini sürmemiz gereklidir.

Kitapta 13 hikâye bulunmaktadır. Bu hikâyelerden ikisi diğerlerine göre daha uzundur. "Kırmızı ve Siyah" adlı ilk uzun hikâyede, Zonguldak'da bir ocağın müdürlüğünü yapan Cemil Bey'in, eşini başmühendisin karısı Madam Harden ile aldatması anlatılır. Nedime Hanım sessiz, itaatkâr ve pek de güzel olmayan bir kadındır. Kocasının aralarındaki "izdivaç rabıtası"nı, "diri diri gömüldüğü mezarın taşı veya onu buraya ebediyen bağlayan bir zincir"(Örik 1997: 24) olarak gördüğünü düşünüp acı çeken kadın, kocasının Madam Harden ile olan ilişkisini bilmektedir. Madam Harden oldukça güzel (sarı saçlı), geçkin bir kadın olma yolunda olsa da cazibeli, işveli ve fettan bir kadındır. Cemil'in "daha en küçük bir çizgi bulunmayan tenini, bir kadın sinesi kadar beyaz ve kılsız geniş göğsünü, aşkın çılgınlıklarına her an âmâde bulunan zinde ve kudretli levent vücudunu [...] Ve belki bu kadar genç ve kuvvetli erkeğin balmumu kadar zayıf iredeli oluşunu, onun kollarında muti' bir kadına benzeyişini" sevmektedir (Örik 1997: 37). Görüldüğü gibi, erkeğin tasvirinde kadına ait nitelikler kullanılmış ve "sözde aşk"a yol açan bu nitelikler genelde fiziksel ve "kadınsı" olmaktan öteye gidememiştir. Hikâyede "sözde aşk"ı gösteren ilginç bir ifade yer alır: "Madam Harden Cemil'i seviyor muydu? Hiç şüphesiz ki bu kalpler arasında bir aşk değildi. Fakat bu da muhakkaktı ki, kadın onu âsâbıyla, sinirlerinden seviyordu" (Örik 1997: 37). Bu sevgi tanımı, ihtirasın tanımıdır ve bütünüyle tenseldir. Cemil'de, yaşadığı ilişkinin saygı duyulacak bir ilişki olmadığını bilmesine rağmen, Madam Harden'in çekiciliğinin esiri olmuştur. Öte yandan bu ilişkide, mozoşistik-sadistik davranış biçimleri de göze çarpar: "Bu münâsebet bazen de Cemil'de kin ve isyan uyandırır, metresinin üzerine atılarak onu döğmek, ezmek arzuları tevlid ederdi" (Örik 1997: 38). Kadından bir türlü vazgeçemediği için onu yok etme fantezileri geliştiren Cemil, "kadın gibi yumuşak" olduğu sürece, Madam Harden ona acı çektirmek için elinden geleni yapar: "Onun mazisi ile hâli arasındaki tezdâdı yüzüne çarpmaktan haz duyuyor, artık bir hiç olduğunu, kocası kendisinden şikâyet etse derhal atılacağını, mevcudiyetinin onun bir arzusuna bağlı bulunduğunu söylüyordu" (Örik 1997: 38). Kadının, cinselliğini kullanarak erkek üzerinde "hâkimiyet kurma" isteği doruktadır; kendisini ancak bu yolla var etmek ister gibidir. Ancak Cemil bu sözlere

NAHİT SİRRI ÖRİK'İN ÖYKÜLERİNDE VAROLAMAYAN AŞKLAR

katlanamayarak onu itip gitmek istediğinde, Madam Harden “bir kedi gibi yaltak, bir köpek gibi muti” olur ve Cemil’e kinini unutturur. Bu noktada ilginç olan, Cemil’in bu kadar aşağılayıcı sözler karşısında hemen hâkimiyet altına girecek kadar iradesiz oluşudur. Kadın ise, ancak kendisine sert davranıldığında yumuşak başlı olur.

Cemil ve Madam Harden’in ilişkisi, “mağlubiyet-zafer” ikiliği temelinde ele alınmıştır. Bu sözcükler hikâyede sık sık geçmektedir. Cemil iradesine yenilir, kadın ise şehveti ile onu mağlup eder.

Madam Harden, Cemil’den onu karısına götürmesini ister. Karısına kendisinin ne kadar güzel olduğunu göstermek ve onun bakışlarında bu güzelliğin yansımaları görmek istemektedir. Erkek üzerinde hâkimiyet kurmak var olabilmesi için yeterli gelmemiştir; rakip kadın karşısında zaferini ispatlamak istemektedir. Cemil buna razı olur ve onu karısına götürür. Nedime’ye küçük düşürücü sözler söyleyen Madam Harden, onun çirkinliği ile alay eder ve çekip gider. Bu durum okura şunu düşündürülebilir: Bu denli güzel bir kadın neden tatmin olmak için sevgilisinin karısına muhtaç olsun? Bu sorunun yanıtı kadının güvensizliğinde gizlidir. Kadının tüm edimleri kendini bu güvensizlikten korumaya odaklanmış gibidir. Dolayısıyla “aşk”ı “sağlıklı” bir şekilde yaşayamaz.

Bu olaydan sonra kavga eden Cemil ile Madam Harden ayrılırlar. Kadın başka biriyle ilişkiye girer ancak karısının evde olmadığı bir gece Cemil’in evine gelir. Ona, sevgilisinin kendisini boğmak istediğini söyler. Çünkü adam Madam Harden’in kollarında 15 yaşında bir çocuk bulmuştur. Kadın bunun gerekçesini Cemil’e şöyle anlatır: “Onun gözlerinde aşkın ilk arzularını görmek, onun vücudunda ilk ihtirasların titreştiğini duymak istemiştım. Onun için ilk kadın, ölüncüye kadar hafızasından silinmeyen ilk kadın olmak istemiştım!” (Örik 1997: 47). Kadının güvensizliği onu çocuk sayılabilecek biriyle sevişmeye itmiştir. Hiçbir erkek onu var olduğuna inandıramıyor gibidir. “Onun gözlerinde aşkın ilk arzularını görmek” istediğini belirten Madam Harden, gerçekte o gözlerde kendisini aramaktadır. Cemil bu sözlerin ardından kadına sert bir şekilde vurur. Anlatıcı, sado-mazoşist belirtiler gösteren kadının durumunu şöyle aktarır:

“Ve böyle kadınlar için seven erkeğin, aldanmış erkeğin bu tokatlarında bûselerinin belki ilk günlerinde bile veremediği bir lezzet bulunduğu için, Henriette el yüzüne inmek üzere iken yüzünü çekmedi ve kıpkırmızı olmuş, ateş gibi kızarmış yüzüyle yavaş yavaş ağlayarak erkeğin dizlerine, sonra kollarına sarıldı. Cemil artık bütün azmini sarfetmiş, hareketsiz durmakta idi. Ve kadın daha yükselip dudaklarını erkeğin dudaklarına yapıştırdığı zaman, gözlerinde tahakkümün ve zaferin alevleri yanmış bulunuyordu!” (Örik 1997: 48).

Cemil’in tokadından, bûselerinden bile daha çok zevk alan Henriette, erkeği yeniden hâkimiyeti altına alır. Bunca olaydan sonra yeniden kadının hâkimiyeti

altına giren Cemil’ de sado-mazoşist belirtiler göstermektedir. Bu olaydan sonra Nedime ve Madam Harden aynı gün kaybolurlar ve bir uçurumun dibinde ölü olarak bulunurlar. İnsanlar, bu durumun “cinayet” olduğunu düşünür. Sonuç olarak “güzel” kadın cezalandırılmış, cinayeti işleyen “çirkin” kadın ise kendini de uçurumdan attığı için temize çıkarılmış ve okurun merhamet duyduğu tek kişi olmuştur.

Yazar Ahmet Oktay ile Orhan Koçak’ın yaptığı “Nahit Sırrı Nerede Unutuldu?” başlıklı söyleşide Oktay, “güzellik, para ve erk: Şeytanlar bunlardır. Üçünden de kuşulanır Örik, hatta nefret duyduğu bile söylenebilir” der (Koçak ve Oktay 1997: 53). Bu hikâyede de “çirkin ve iyi”, “güzel ve şeytani” olanı yok etmiş, ondan intikamını almıştır. Erkekleri “mağlup” ederek kendini var etmeye çalışan kadın ilk kez yenilmiş ve yok olmuştur. Onu yok eden ise, kendini var etmek için ezdiği, küçük düşürdüğü “çirkin kadın”dır.

Kitabın ikinci hikâyesi, “En Büyük Aşk”ta Süreyya Necib adında bir hukukçu, yakın arkadaşının bakışından anlatılmaktadır. Oldukça başarılı bir bilim adamı olarak anlatılan Süreyya Necib, evli ve iki çocuk babasıdır. Örik’in “güzel-çirkin” ikiliği burada da kendini göstermiş, Necib’in karısı “yüzüne bakılmayacak kadar çirkin” ifadesiyle betimlenmiştir (Örik 1997: 51). Ancak anlatıcıya göre Süreyya Necib, karısı güzel olsa bile bunun farkında olmayacak kadar “kitaba ve ilime”düşmüştür. Aynı zamanda anlatıcı olan arkadaşı, ona “hayat denen mayhoş, fakat leziz meyvenin tadını tattırmak” istediği için onu bir eğlenceye davet eder. Mecliste bulunan Nadide isminde “güzel fakat ahlaksız” bir kadınla tanışmasını sağlar. Nadide ne yapıp yapıp Süreyya Necib’i baştan çıkarır ve kendine âşık eder: “Evvellâ bu tatlı, cazibeli kadınla güzel güzel gönül eğlendirip dururken sonra onu şiddetle sevmeye başladı. Hem de ne sevda... kitaplarla evdeki mendebur çehre arasında ziyan ettiği senelerin acısını çıkarmak ister gibi adeta kuduruyordu” (Örik 1997: 54). Sonunda bu ilişki dedikodulara neden olur ve karısının kulağına gider. Süreyya Necib, çareyi karısından, çocuklarından ve işinden ayırmakta bulur. İşin ilginç tarafı, uğruna bütün hayatını değiştirdiği, anlatıcıya “hem de ne sevda!” dedirten aşkı biter ve başka kadınlarla “düşüp kalktığı” duyulur. Aradan uzun bir zaman geçtikten sonra anlatıcıyla Süreyya Necib sokakta karşılaşırlar. Konu kadınlardan açıldığında Necib şöyle der: “Hayatta aşktan daha güzel, daha ehemmiyetli hiçbir şey yok. Bunu ihtiyarladıkça daha iyi anlıyorum” (Örik 1997: 55). Arkadaşı onun Nadide’den söz ettiğini düşünür. Ancak Necib ondan söz etmemektedir. Nadide ile yaşadıklarını “geçici bir heves, adi bir ihtiras” olarak tanımlar. Onun sözünü ettiği aşk, on sekiz yaşında yaşamış olduğu, “temiz, ihtirassız” aşktır. Kızın ölümüyle son bulmuştur. Hikâye Necib’in şu sözleriyle tamamlanır: “insan ömründe bir kere sever ve ilk sevdiğini sever azizim” (Örik 1997: 56). Hikâyelerin anahtar eylemi olan “aldatma” bu hikâyenin de temelidir. Öte yandan “güzel kadın” bir kez daha “ahlaksız”dır ve ona duyulan şey “adi bir ihtiras”tan öteye geçemez. Buna rağmen, o kadar güçlüdür ki, erkeğin hayatını alt

NAHİT SİRRI ÖRİK'İN ÖYKÜLERİNDE VAROLAMAYAN AŞKLAR

üst etmesine neden olur. Buradaki erkek kahraman da iradesizdir ve “ihtiras”ın kölesi olmuş durumdadır.

Sonraki hikâye “Bir Nezaket ve Merhamet Hikâyesi” başlığını taşır. Evlilik, güzellik-çirkinlik ve aldatma bu öykünün de başat temalarıdır. Kırkını geçmiş, şişmanlamaya ve çirkinleşmeye başlamış Münevver ile, onun uzun boylu, zayıf ve saçları hiç dökülmemiş kocası Hayrettin’in ilişkileri anlatılmaktadır. Münevver eski güzelliğini yitirdiği için kocasının ona olan aşkı soğumuştur. Münevver’in çirkinliği ayrıntılarıyla anlatılmıştır:

“Münevver birden, pek kısa bir müddet içinde çöküvermiş, şişman, gözlerinin altı çökük, gerdanı porsuk, sarıya boyalı saçlarının dipleri bembeyaz görünen ve dişlerinde iğreteler gittikçe artan bir kadın haline gelmişti. Bu hal karşısında da erkeğin kalbinde ancak dış güzelliğin halkettiği aşk soğumuş, yerini merhamete çok benzeyen bir şefkate bırakarak mazi olmuştu” (Örik 1997: 64).

Yazar, Münevver’i yalnızca “çirkin” diye tanımlayıp geçmemiş, kadının fiziksel ayrıntılarını teker teker çirkinleştirmiştir. Bu durum da Örik’in “güzellik”e olan takıntısını açık eder. Hayrettin karısını aldatmakta ama ona duyduğu merhamet nedeniyle bunu sezdirmemek için kıskançlık kavgaları çıkarmaktadır. Önemli olan nokta, şimdiye kadar ele aldığımız hikâyelerin hepsinde aşkın fiziksel güzelliğin yol açtığı ihtirasa indirgenmiş olması, bu duygunun güzellik olmadan düşünülemeyeceği yargısının hikâyelere yedirilmesidir. Ancak bu hikâyede, çirkin kadın terk edilmemiş, merhamet gösterilerek “acıma nesnesi” haline getirilmiştir. Öte yandan, Münevver “çirkin” değil, yaşlanma neticesinde eski ünlü endamını yitirmiş, “çirkinleşmiş” bir kadındır. Yani, bir zamanlar güzelliği ile pek çok macera yaşamıştır. Kocasının kıskançlık “numaraları” işe yaramış, Münevver “mademki kıskanıyor, şu halde demek ki beni hâlâ seviyor” diye düşünmüştür. Ancak bir zamanlar güzel olan kadından, onu çirkinleştirerek alınan intikam yetmemiş olsa gerek ki, hikâyenin son paragrafında şu sözler sarf edilir:

“Fakat acaba bu sahte kıskançlık kendisini yalnız bunun için mi mütesellî ve bahtiyar ediyordu? Günahkâr mazisinin hasreti içinde belki gizli gizli yanan ve kendisini artık kimsenin istemeyişiyile muztarip olan kadın acaba bu bir nevi sadaka olan kavgalar esnasında gizli ve kirli bir haz içinde hiç ürpermiyor muydu? Eski bir macera kadınının aşkı ne dereceye kadar temiz olabilir ve o kadın mazisindeki bütün duygulara ne dereceye kadar veda edebilir?” (Örik 1997: 66).

Örik’in kurmaca dünyasında, “güzel”in ahlaksız, “çirkin”in “iyi” oluşu, bu hikâyede iç içe geçmiştir. Bir zamanlar güzel olan kadın, “macera kadını” niteliği ile etiketlenmiş, çirkinleştiğinde bile “iyi kadın”a tam olarak dönüşmemiştir.

“Halit Efendi’nin Aşkı” adlı hikâyede, Ünye’de karısıyla yaşayan ve kâtiplik yapan Halit Efendi’nin yaşamından bir kesit sunulur. Basit ve her türlü zevkten mahrum olarak yaşayan Halit Efendi ve zevcesi zenginliğe gerek duymadan yaşamaktadırlar. Halit Efendi gittikçe ihtiyarlamaktadır. Karısı zayıf, kısa boylu, esmer ve kendinden üç dört yaş büyüktür. Aralarında aşkın “ne saadeti ne ıstırabı” yaşanmıştır. Bir gün Halit Bey işine giderken yolda “yabancı olduğu her halinden anlaşılan genç ve sarışın bir ince kadın” ile karşılaşır. Bu kadın doktorun karısıdır. Halit Efendi bu kadından etkilenir, fakat hiçbir ümidi yoktur: “Zevki, aşkı o kadar uzun müddet karısının kuru ve esmer kollarının deragüşlerinden ibaret sanmıştı ki, artık bir aşk macerasının heyecanları, saadetleri ve delilikleri içinde yanıp sürüklenmeğe hiç kudreti olmazdı” (Örik 1997: 93). İş yerindeki arkadaşları bu durumu anlarlar. Bir gün Halit Efendi işe geldiğinde, kapının ardında kendisinden söz edildiğini işitir. Aşkıyla dalga geçilmekte ve gülünmektedir. Bu konuşmaları duyan Halit Efendi, genç kadına duyduğu hissin aşk olduğunu o zaman anlar. İçlerinde bulunan “genç ve şımarık mühendis”, Halit Bey’in içini “kıskançlığa ve kine benzeyen bir hisle doldurur. Bu genç, doktorun zevcesini Halit Efendi’ye bırakmayacağını, zaten onunla tanışıp seviştiklerini ve canciğer olduklarını söyler. Bu sözler üzerine Halit Bey, yanında taşıdığı tabancayla odaya dalar ve genç mühendisin üzerine bütün kurşunları boşaltır. Aşkın ne olduğunu bile tam olarak bilemeyen, ihtiyarlamağa başlamış Halit Bey’in, daha kendisinden haberi bile olmayan bir kadın uğruna cinayet işlemesi oldukça şaşırtıcı ve okuru şok edici niteliktedir. Ancak dikkati bir şekilde okunursa, bu cinayetin nedeninin o kadın olmadığı, Halit Efendi’nin artık sahip olmadığı gençliğe ve hiç sahip olmadığı aşk maceralarına sahip olan genç mühendise duyduğu “haset”in cinayet işlemesine neden olacak derecede yoğunlaştığı anlaşılabilir. Gencin kadın hakkında söylediği sözler yalnızca bahane olmuştur. Bu cinayet bir “aşk cinayeti” olarak ele alınmamalıdır. Örik’in dünyasında ihtirasın neden olduğu “sözde aşk” dışında, olumlu bir duygu olan aşka yer yoktur. Kahramanlar aşkın hep “kölesi” olmaktadır. Erkeklerde mağlubiyetin yol açtığı “aşağılık duygusu”, ya da kadında zaferin yol açtığı “kibir” çoğu öyküde işlenmiştir. *Haset ve Şükran* adlı kitabında, Melanie Klien hasedi şöyle tanımlamaktadır: “Haset arzulan bir şeyin başka birine ait olduğu ve bize değil de ona haz verdiği inancının yol açtığı kızgın bir duygudur; hasetli itki, o istenen şeyi sahibinden çekip almaya ya da bozmaya, kirletmeye yönelir” (Klein 1999: 23). Yaşlılığı ile kendini en baştan “mağlup” hisseden Halit Bey de duyduğu haset sonucunda “trajik” bir edimde bulunmuş, haset nesnesini yok etmiştir. Bu cinayette Halit Bey’in bilinçdışının başrolde olduğu, hikâyeyi bitiren “ne yaptığımı hiç bilmiyorum” sözlerinden de anlaşılmaktadır.

Sonraki hikâye, “Bebekleriyle Oynamayınca” başlığını taşır. Yaşlı ama sağlıklı, kaputan-ı deryalık yapan Mehmed Hayrettin Paşa, bir gün padişah Ahmed-i Evvel’in huzuruna çağrılır. Padişah, o ölünce Paşanın zenginliğinden faydalanabilmek için dört yaşındaki kız kardeşi Mihrümah Sultanı ona vermek ister.

NAHİT SIRRI ÖRİK'İN ÖYKÜLERİNDE VAROLAMAYAN AŞKLAR

Düğünleri yapılır ve sultan cariyeleri ve dadılarıyla Paşanın sarayına gelir. Yaşlı paşa ona her gün bebekler getirir; sultan da onu “dede” diye çağırır. Mihrümah Sultan on yaşına geldiğinde, Ahmed-i Evvel Paşa'nın hâlâ sağ olması karşısında onu öldürmeyi aklına koyar ama iki-üç sene daha beklemenin yerinde olacağına karar verir. Sultan on üç yaşına geldiğinde “narın vücudu aşkla titremeğe” başlar. Sultan, saraydaki haremağalarının der- ağuşlarıyla avutur vücudunu. Ancak, tabii ki, tatmin olamaz. Artık “dede” değil “paşa” diye hitap ettiği Mehmed Hayrettin Paşa'nın getirdiği bebeklerle oynamaz olur. Onun yanında heyecanlanmaya başlasa da bu heyecanın nedeni yalnızca meraktır. İhtiyar paşada şehvet namına ne kaldığını merak etmektedir. Ancak Paşa, dört yaşından beri yanında bulunana kızı kendi kızı gibi görmekte, ona asla cinsel arzu duyarak yaklaşmamaktadır. Bu arada sultanın kız kardeşi genç bir adamla evlenmiş ve hamile kalmıştır. Sultan onu kıskanmaktadır. Paşa'nın ölümünü padişahın istemeye karar verir. Ancak bu ölüm onun için “mağlûbiyet” olacaktır:

“Mehmed Hayrettin Paşa onun cazibe ve hüsni karşısında bir ân-ı zaaf bile duymaksızın ölecek değil miydi? İhtiyarı nevmîd ve mecnûnâne bir ihtiras içinde ayaklarına kapandırmadan ve sevda dilenen bu başı ayağının ucuyla itmeden biraderine gidip onun katli için ferman alırsa neye yarayacaktı? İntikamın en leziz tarafını tadmadan, intikamı noksan kaldıktan sonra!” (Örik 1997: 104).

Bu sözlerde ilginç olan nokta, Sultanın Paşa'ya acı çektirmek, ondan intikam almak istemesidir. Oysa Paşa ona daima iyi davranmıştır. Ancak Örik'in kurmaca dünyasında, içine bir kere “ihtiras ateşi” düşen güzel kız, şeytanileşmeye yazgılıdır. Bir gün Sultan, Paşayı huzuruna çağırır. Paşa odasına girdiğinde Sultan ortalarda yoktur. Bir süre sonra sadece bir “bornos” ile içeri girer. İçinde bir şey olmadığını söyler ve hemen ardından “tamamen uryan” görünür. Paşa bu görüntü karşısında “hicaplı bir şehvet ve yeisle” eğilir ve Sultana hiç yaklaşmaz. Sultan bu durum karşısında sinirlenir ve odayı terk eder. Bu olaydan sonra Paşa, Sulta'nın kendisini öldürebileceğini anlar ve daha “onurlu” bir ölüm için savaşa gitmeye karar verir. Sultan, Paşa savaşa gitmeden önce son kez gözlerinin içine bakmak için onu huzuruna çağırır ama Paşa gitmez. Savaşta ölür ve Padişahın ve Sultan'ın işlerini kolaylaştırarak onları mutlu eder. Bu hikâyede, diğerlerinde olduğu gibi evlilik ve ihanet izlekleri bulunmaz. Ancak yine aşkın ihtirasa eşitlenmesi, doyurulmamış ihtirasın yol açtığı kin ve intikam duyguları, güzelliğin şeytanilikle birlikte ele alınması, mağlûbiyet ve zafer duyguları öyküdeki temel eksenlerdir. Öte yandan okur bir kez daha şeytani ve güzel kadının, erkeğin “gözlerinin içine bakmak” istemesine tanık olur. Bütün bu güzel ve kötü kadınlar, erkeğin gözlerinde kendilerini aramaktadırlar.

İhanetle kirlense de diğer öykülere nispeten daha mutlu görünen tek evlilik “Bir Şüphe Hikâyesi” adlı öyküde karşımıza çıkar. Ancak burada da zevce ölmüştür ve

zevc seneler önce karısını yine beyaz tenli, sarışın ve şeytani bir kadınla aldatmıştır. Ancak buna rağmen daha sağlıklı ve mutlu bir beraberlik söz konusudur bu öyküde.

Kitabın ikinci uzun hikâyesi “İki Kız Kardeş ve Bir Delikanlı” başlığını taşır. Hikâyenin başkahramanları, yirmi üç yaşında, beyaz tenli ve sarışın, güzel ama para ve lüks hayat canlısı Sacide, onun mütevazı bir yaşam süren nişanlısı Celâl, Sacide’nin siyah saçlı ve siyah gözlü, pek güzel olmayan ama iyi yürekli ve ahlaklı kardeşi Macide ve yaşlı ama zengin bir adam olan Halim Bey’dir. Bu hikâyede, Nahid Sırrı’nın kurmaca dünyasına attığımız tüm ikilikleri, izlekleri ve tanımları bulmamız mümkündür. Sacide Celâl ile nişanlıdır. Annesinin karşı çıkmasına rağmen, Celâl ile evlenmekten vazgeçer ve zengin bir ihtiyar olan Halim Bey ile evlenmek ister. Annesine, zengin kadınlardan bir eksiği olmadığını ve onun da lüks bir yaşamı hak ettiğini söyler. Sacide ve annesi tartıştığı sırada, Halim Bey telefon eder ve kendisiyle görüşmek istediğini belirtir. Sacide, Halim Bey’den evlenme teklifi alacağına emin gibidir. Ancak annesi, Halim Bey’in belki de veda için geleceğini söyler. Bunun üzerine Sacide “Bunun imkânı yok. Katiyen eminim. Esâsen ânî bir korku ile kaçmaya kalksa da beni görünce mağlup olacak, kalacaktır” der (Örik 1997: 123). Hikâyelerde sık sık geçtiğini söylediğimiz “mağlup” sözcüğü burada da geçmektedir. Örik’in, çoğunlukla sarışın ve beyaz tenli, şeytani kadınları, erkekler ile olan ilişkilerine “savaş meydanı”na yaklaşır gibi yaklaşmaktadırlar. Halim Bey’den önce eve Celâl gelir ve Sacide ile aralarında şiddetli bir tartışma geçer. Sacide akşam evinde bir yemek verecektir ve Halim Bey’i çağırdığı halde Celâl’i bu yemeğe çağırمامıştır. Celâl, Sacide’nin niyetini anlar ve onu sert bir dille eleştirir. Ardından anlatıcı Sacide’nin durumunu şu sözlerle anlatır: “Sacide’nin gözleri şimdi erkeği kinle seyrediyor ve onun ta yakınında bulunan sağlam ve levent vücudunun kokusu ve sıcaklığı benliğini sarsıyordu. Celâl’in kollarına atılmak ve kendisinin olmak ihtirasını, yirmi üç yaşındaki kız hiç bu kadar şiddetle hissetmemişti” (Örik 1997: 126). Hikâyenin başından beri, Sacide’nin Celâl’i cinsel yönden isteğine dair en ufak bir ima bulunmaz. Öte yandan Sacide, Celâl’den ayrılma kararını oldukça rahat bir şekilde vermiş gibidir. Okur da, Celâl’in sözleri karşısında Sacide’nin kinle dolmasını beklemez. Ancak bu sözlerdeki kin, ihtirası da doğurmuş gibidir. Daha önceki sözleriyle “kendisine fazla güvenen” bir kadın gibi görünen Sacide, kendisine sert çıktığında hiddetlenir ve bu hiddet normal olmayan bir biçimde ihtirasa neden olur. İlginç olan nokta, “kin” ve “ihtiras” duygularının aynı cümlede geçiyor oluşudur. Sacide’nin cinsel isteğine karşılık okur haklı olarak “neden şimdi?” diye soracaktır. Bu sorunun yanıtı, Celâl’in “sert”liğinde aranmalıdır. Erkek kadına sert çıktığında, kadın kinle dolsa da onu arzulamaya başlar. Bu durum da Sacide’nin “mazoşist” kişilik özeliğini açık eder. Celâl, kapının çalması üzerine Sacide’ye mutluluk dilekleriyle veda eder ve gider. Sacide, “dimdik ve sapsarı” odanın ortasında kaldığı sırada Halim Bey gelir. Sacide’nin beklediği üzere evlenme teklif eder ve Sacide bu teklifi kabul eder. Halim Bey gittikten sonra Sacide, Celâl’in etajerin üzerinde bulunan fotoğrafını hızla yere atar ve paramparça eder. Sacide’nin bu edimi de yorumlanmaya değerdir.

NAHİT SIRRI ÖRİK'İN ÖYKÜLERİNDE VAROLAMAYAN AŞKLAR

Öfke göstermesi gereken Celâl iken, Sacide'nin bu denli sinirlenmesi okura ilk bakışta tuhaf gelir. Ancak "narsisist" kişilik örüntüsü sergileyen Sacide, Celâl'in ayaklarına kapanmasını beklemiş olacak ki bu kadar öfkelenmiştir. O zamana dek "yumuşaklığı" ile Sacide'nin narsisist yönünü besleyen Celâl, sertleşerek Sacide'de hem—mazoşist kişilik özelliğinden kaynaklanan—ihtirası, hem de narsisistliğinden kaynaklanan kini doğurmuştur.

Halim Bey gittikten sonra, Macide Sacide'nin yanına gelir ve neler olduğunu sorar. Sacide Halim Bey ile evleneceğini söyler. Ancak Macide ablasının yanlış yaptığını düşünmektedir. Sacide, zaten hiçbir zaman çok sevmediği ablasını "kırmak, mümkünse bedbaht etmek ihtiyacını" hisseder (Örik 1997: 131). Celâl'in hür olduğunu, teşebbüs ederse onu elde edebileceğini söyler. Sacide ise buna niyeti olmadığını ama onu seviyor olsa bile artık bunun Sacide'yi ilgilendirmeyeceğini söyler. Ardından Sacide ağlamaya başlar: "Bu genç kız bir rakibe olmasa başını onun omzuna koyup uzun uzun ağlar ve sükûn bulmayı o omuzda bekleyebilirdi" (Örik 1997: 134). Sacide, kız kardeşini "rakip" olarak görmektedir. Oysa Celâl'den tamamen kendi isteğiyle ayrılmıştır. Üstelik kız kardeşi, kendisinin "kusursuz ve levent endamı"ndan mahrumdur.

Halim Bey ile Sacide'nin düşünleri kısa zamanda yapılır. Sacide, son dakikaya kadar Celâl'i görmeyi umarsa da, göremez. Halim Bey'in duyguları ise şöyle anlatılmıştır: "Sacide'ye karşı duyduğu zaafın büyüklüğünü ve bu zaafın kendisini izdivaca sürükleyeceğini anladığı andan itibaren, Halim Bey bu aşk kadar da kin duymaya başlamıştı" (Örik 1997: 136). Sacide'nin Celâl'e karşı ihtiras ve kin duyması gibi, Halim Bey de Sacide'ye karşı aynı şeyleri hisseder. Sacide'yi cahil, muamele bilmez ve mânâsız bulur. Aşka atfedilmiş olan "her şeyi güzelleştirip yükseltme" niteliği söz konusu değildir. Sacide'ye büyük bir ihtirarla bağlıdır ve bu bağlılıkta hürmete ya da sevgiye yer yoktur. Duyduğu ihtiras yüzünden nefesine de hiddetlenen Halim Bey, içine düştüğü durumu "şeytanın bir oyunu" olarak yorumlar. Erkeklerde şehvet uyandıran güzel ve beyaz tenli kadın burada da "şeytani" bir özellik kazanır. Yeni yerler görüyor olmanın heyecanı geçer geçmez, Sacide Celâl'i unuttuğunu fark eder. Hiçbirine bağlanmadan, gittiği her yerde başka başka erkeklerle ilişkiye giren Sacide, ne kadar çok sevgili değiştirirse, Celâl'e o kadar bağlanır, "Celâl'i uyanmış ve teskin edilmemiş etinin zoruyla ve bu etin sükûnu için ondan başka hiçbir şeyin kâr etmeyeceğine emniyetle" ister (Örik 1997: 142). Sonunda dayanamaz ve Halim Bey'e annesini, babasını ve kardeşini çok özlediğini, Ankara'ya bir haftalığına gitmek istediğini söyler. Öte yandan Celâl Macide'ye evlenme teklif eder ve Macide bu teklifi, Celâl'in tayin edildiği Edirne'ye birlikte gitmeyi kabul eder. Sacide Ankara'ya geldiğinde durumu öğrenir ve Macide'yi imalı sözlerle tebrik eder. Celâl ile Macide'nin evleneceklerini öğrendikten sonra, Sacide daha sık sevgili değiştirmeye başlar.

Aradan yıllar geçer ve Halim Bey ölür. Sacide, Celâl'i görmek için Edirne'ye gelir. Celâl, Sacide'ye eskiden aralarında hiçbir şey geçmemiş gibi davranır. Ancak

Sacide, Celâl'e bunu sürekli hatırlatarak, yas tutmadığına dair "alaylı" sözler sarf eder. Celâl Sacide'ye nefretle bakar. Bunun üzerine Sacide, "Beni kollarına al Celâl, seni deli olacak kadar seviyorum" der. Celâl, Sacide'ye onun bütün maceralarını bildiğini ve yalan söylediğini haykırır. Ancak Sacide, unutmak için, morfin alır gibi kendini verdiğini söyler. Celâl, çocuğu ve karısından söz açacak olur ancak Sacide "çocuğundan ve karından bana ne? Her şeyi çiğneyecek kadar seni seviyorum" (Örik 1997: 159) diye yanıt verir. Sacide'nin Celâl'e karşı hissettiği duyguların sağlıklı olmadığı açıktır. Sacide'nin terk etme kararı karşısında onun ayaklarına kapanmadığı, "rakibi" Macide ile evlendiği ve sert sözleriyle onu küçük düşürdüğü için Celâl'e karşı ihtiras duymaktadır. Narsisist ve mazoşist kişilik örüntüsüne uygun tavırlar sergileyen Sacide, Celâl'e yaklaşır ve onu öper. Ancak Sacide "birden sakın, dudaklarını çeker ve şefkatsiz, adeta tabîî, sakın sesiyle 'Benimsin artık Celâl' der" (Örik 1997: 162). Görüldüğü gibi, Sacide, Celâl'e hâkim olduğu anda sevgisizleşmiş ve ihtirası sönmüştür. Kendisini "var" hissetmesinin tek koşulu kendisine sert davranarak ihtirasını arttıran Celâl'e boyun eğdirmektir. Onu kazandığı anda iter. Önceden mağlup olduğu savaşı şimdi kazanmıştır ve savaş alanından ayrılmamakta ısrarcı davranmaz artık. Celâl'in kovuşu üzerine, onu elde etmiş olmanın ve kendisini "var" hissetmenin güveniyle, Macide gelmeden oradan ayrılır. İstedikini alan ve savaş alanını terk eden bir kumandan gibidir.

Saffet Murat Tura, *Günümüzde Psikoterapi* adlı kitabında narsisizmin temel özellikleri hakkında şunları söyler: "Sürekli kendinden söz etme, büyüklenmeci bir övünme içine girme, kendinin aşırı farkında olma, savunmaya yönelik kibir, uzaklık ve soğukluk, narsisistik öfke krizleri, düşük kendilik saygısını telafi etmeye yönelik büyüklenmeci fanteziler" (Tura 2000: 224- 25). Nahit Sırrı'nın hikâyelerindeki güzel ve "şeytani" kadınlar, genelde bu temel özellikleri taşımaktadırlar. Sevme yetilerinde ciddi bir eksiklik vardır ve kendi gereksinimlerini tatmin için karşı tarafı sömürürler.

Otto Kernberg ise, narsisistik kişilerin aşk ilişkileri hakkında şunları söyler:

"Cinsel heyecan geçici olarak nesnenin arzulanırlığı yanılsamasını güçlendirdikçe, arzulanan cinsel nesneye duyulan geçici heves aşık olma durumuna benzetilebilir. Ama çok geçmeden cinsel başarı fetih ihtiyacını doyurur, arzu nesnesinin değerini düşürme yolundaki bilinçdışı süreç işlemeye başlar ve sonuçta hem cinsel heyecan hem de kişisel ilgi hızla ortadan kalkar." (Kernberg 2000: 104)

Hikâyelerdeki "kötü" ve güzel kadın karakterlerde de cinsel başarı bir tür "fetih" olarak algılanmaktadır. Bu ihtiyaç doyurulursa, karşı cinse duyulan ilgi azalır ve değersizleşir. Örneğin Sacide, Celâl'i yeniden elde edebildiğini anladığında ona karşı duyduğu ihtiras azalmış ve Celâl'in değeri düşmüştür. Sacide bu sayede kendilik saygısını korumuştur. Madam Harden de, cinsel başarı sonucu fetih

NAHİT SIRRI ÖRİK'İN ÖYKÜLERİNDE VAROLAMAYAN AŞKLAR

ihtiyacını doyurduğunda Cemil'i aşılamaya başlar. Mihrümah Sultan ise, bu ihtiyacını doyuramadığından cinsel heyecanını da kişisel ilgisini de azaltamaz.

Sonuç olarak, Örik'in öykülerinde, sağlıklı aşk duygularına rast gelmek pek mümkün olamamaktadır. Aşğılık duygularının yönettiğı hastalıklı ilişkiler genelde "aşk" sözcüğü ile karşılansa da, bu ilişkilerin taraflarında kişilik bozuklukları göze çarpar. Narsisistik ve sado-mazoşist kişilik yapılarına rastlanır. Dolayısıyla "aşk" sözcüğü, genelde bu çarpıklıkları gizlemek için kullanılmış gibidir. Bu öyküleri mümkün olduğunca empati kurarak okumak, karakterlerdeki sorunları saptamak için önemli bir adım olacaktır.

Kaynaklar

- DİNÇER, Yeşim, (2001), "Nahid Sırrı Örik'in Öyküleri", **Virgöl**, 41: 52-54.
- KERNBERG, Otto, (2000), **Aşk İlişkileri**, (Çeviren: Abdullah Yılmaz), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- KLEİN, Melanie, (1999), **Haset ve Şükran**, (Çeviren: Orhan Koçak ve Yavuz Erten), İstanbul: Metis Yayınları.
- KOÇAK, Orhan ve Ahmet OKTAY, (1997), "Nahid Sırrı Nerede Unutuldu?", **Virgöl**, 1: 52-54.
- ÖRİK, Nahid Sırrı, (1997), **Kırmızı ve Siyah**, İstanbul: Oğlak Yayınları.
- ÖZGÜL, Kayahan, (1997), "Aşka Epithalamium Yahut Ölmüş Bir Sevdaya Epitaph", **Kırmızı ve Siyah**, İstanbul: Oğlak Yayınları, 9- 19.
- TURA, Saffet Murat, (2000), **Günümüzde Psikoterapi**, İstanbul. Metis Yayınları.